

BENEDEK DÁNIEL

KÖZÖSSÉGI TAGSÁG ÉS PARTICIPÁCIÓ: MAGYARORSZÁG ÉS FRANCIAORSZÁG

PROBLÉMAFELVETÉS

Dolgozatom fő mondanivalója annak kimutatásából áll, hogy milyen kapcsolat áll fenn közösségi tagság és társadalmi aktivitás között. Véleményem szerint akik nem tagozódnak be semmiféle csoportba, szervezetbe, egyesületbe kevesebb hajlandóságot mutatnak például arra, hogy petíciót írjanak alá, tüntetésre, politikai gyűlésre járjanak, illetve kevésbé érzik véleményüket a döntéshozók számára fontosnak. Hipotézisemet Magyarország és Franciaország esetében is vizsgálom.

Megállapításaimat a TÁRKI 2004-es ISSP Állampolgárság című adatbázisa alapján teszem, melyben 39 ország polgárainak véleményét kérdezték meg. A vizsgálat mérőeszköze standard strukturált kérdőív volt. Magyarországról 1035 személy került a mintába, Franciaországból pedig 1419 ember válasza olvasható.

BEVEZETÉS

Köztudott, hogy a demokrácia szó jelentése: a nép uralma. Meg kell különböztetnünk egymástól a közvetlen demokráciát, valamint a közvetett, vagy képvisleti demokráciát. Míg az első esetben minden egyes döntés előtt a népnek szavazati joga volt, és folyamatosan kifejtette véleményét, addig a második esetben a nép választott képviselői útján gyakorolja a hatalmat. A közvetlen demokrácia leginkább csak a kisebb méretű közösségekben lehet működőképes, mint például az ókori Görögország városállamai. Itt az emberek mindenről elmondták a véleményüket, az erre létrehozott fórumon, az ún. agórán, a piactéren. Ma már több milliós, százmilliós országokban ez nem járható út. Habermas hívta fel a figyelmet arra, hogy a közvetlen demokrácia működése (például állandó népszavazások) döntésképtelenné tenné az országokat. Nem lehet mindenről vitatkozni, mert a döntés hiánya rosszabb bármilyen döntésnél.

A modern tömegdemokráciákban sem tűnt el azonban a nép vágya, hogy aktívan beleszóljon a közügyekbe, politikába. Igaz, hogy az állampolgári tudat (vagyis

az aktív politizálás) visszaszorult – melyet a nyugati országokban is megfigyeltek (Putnam 2002) –, ám a politikából való általános kiábrándultság ellenére sem tűnt el teljesen. Ennek elősegítésére ma is léteznek különböző állampolgári kezdeményezések, nyomáscsoportok, lobby szervezetek, szakszervezetek stb.

Nem mindenki tartja azonban utópiának azt a gondolatot, hogy az emberek széles tömegét vonjuk be a döntéshozatali mechanizmusba a XXI. században. Giddens (1999) *A harmadik út* című munkájában foglalkozik a demokrácia problémájával, többek között a közvetlen demokrácia felé való elmozdulás szükségességének gondolatát vázolja fel. A szerző szerint a politikusok iránti bizalom csökkent, ám magába a demokráciába vetett hit nem. Giddens művében kifejti, hogy az államnak meg kell reformálnia magát több területen is. Először is meg kell erősítenie a legitimitását, hiszen a kétpólusú világrend összeomlásával megszűnt az ellenségkép.

További problémaként említi a szerző, hogy az állam túlbürokratizálódott szinte minden területen, így nem képes felvenni a piaci fegyelem alatt működő vállalkozásokkal a versenyt. Ezen kívül fontosnak véli Giddens a választási szisztéma megváltoztatását is, hiszen közös nagy ellenségképek helyett inkább közös globális kockázatokkal (Beck 2005) kell szembenéznie mindenkinek: „A globalizáció lefelé irányuló nyomása nemcsak lehetővé, hanem egyenesen nélkülözhetetlenné teszi az ortodox választási folyamatoktól eltérő demokratikus eljárások életbe léptetését. Az úgynevezett „demokratikus kísérletek segítségével” (közvetlen helyi demokrácia, számítógépes szavazás, esküdtszék és más lehetőségek) az állam helyreállíthatja közvetlenebb kapcsolatát a polgárokkal, és viszont” (Giddens 1999: 89).

Nem csak a választásokba, döntésekbe kell Giddens szerint a laikusokat bevonni. A szerző egy példán keresztül érvel állítása mellett. Kaliforniában kockázat-elemző bizottságokat hoztak létre szakemberekből és laikusokból egyaránt. Munkájuk végére világossá vált, hogy a kívülálló szemével a polgárok sok olyan fontos dolgot vetettek föl, amely a mérnököknek, tudósoknak eszükbe sem jutott.

Összességében Giddens célja a citoayen kultúra újraélesztése: „Az aktív civil társadalom kinevelése a harmadikutas politika alapeleme.[...] Az államnak és a civil társadalomnak partneri viszonyt kell fenntartania” (Giddens 1999: 93). A szerző szerint ehhez a feladathoz szükség van az állam segítségére is: támogatnia kell mindenféle magánkezdeményezést, önkéntes szervezetek munkáját, valamint vissza kell szorítani a bűnözést, ugyanis Giddens szerint nem alakulhat ki polgári mentalitás és praxis ha a közterek utcák veszélyesek. Ebben az esetben az emberek elkerülik ezeket, inkább otthon maradnak, így nem tud megindulni a polgárság szerveződése az éttermekben, kávéházakban stb.

Látható tehát, hogy az aktív civil élethez valamiféle csoportintegráció szükséges. Utasi (2002; 2008) korábbi kutatásai azonban kimutatták, hogy szerteágazó közösségi kapcsolatokkal jobbra a kedvező anyagi feltételek között élők rendelkeznek, továbbá „a poszt-szocialista országokban alacsonyabb a baráti kapcsolatot számon tartó népesség aránya is, alacsonyabb az informális magántársasági kapcsolatkört ápoló, vendégséggel azt megerősítő válaszadó, s magasabb a közéletbe saját részvételét feleslegesnek ítélok aránya” (Utasi 2009). A közélet hiányát Offe (1992) és Dahrendorf (1990) azzal magyarázza a volt szocialista országokban, hogy a demokratikus közélet elsajátításához egyfajta tanulói szükségesség, melyben a fiatal demokráciák még kezdőknek mondhatók.

Dahl (1989) és Barber (2004) szerint aktív állampolgári tudat és praxis nélkül nehezen tekinthető a demokrácia demokráciának. Dahl munkájában felhívja a figyelmet néhány kritériumra, melyek elmaradása esetén sérül a demokrácia alap gondolata, mindketten egybehangzóan állítják, hogy közösségi részvétel, a közügyek iránti érdeklődés nélkül demokráciáról nem beszélhetünk.¹

A rövid bevezető után a dolgozat további részeiben az empirikus adatokat mutatom be. A tendenciák, kereszt táblák bemutatásakor először kizárólag Magyarországot tárgyalom, bemutatom az alapeloszlásokat, és a különböző háttérváltozók szerinti rendezettségét, majd rátérek Franciaországra. A tanulmány végén megpróbálom a kapott adatokat a két ország vonatkozásában összevetni, magyarázni.

CSOPORTOKHOZ, PÁRTHOZ, SZERVEZETEKHEZ VALÓ TARTOZÁS MAGYARORSZÁGON

Magyarországon az embereknek töredéke tartozik valamilyen párthoz, 93%-a a megkérdezetteknek sosem volt tagja semmilyen pártnak, 5,6%-a korábban volt. A szakszervezeti tagságunk vonatkozásában az aktív tagok aránya alacsony, mindössze 4,4%. Korábban az emberek közel 40%-a aktív tag volt, a megkérdezettek fele pedig soha nem volt az. Az egyházi, vallási gyülekezetek számát nézve ismét némi visszaesés tapasztalható. A passzív tagok száma magasabbnak mondható az előző két kategóriához képest, ez 20,4%. Az aktív tagok száma majdnem 9%, ám a „sosem volt tagja” választ is az emberek 67%-a adta.

A sport, szabadidős vagy kulturális tagságunk ugyancsak eléggé hiányos. Az emberek majdnem 80%-a soha nem volt tagja semelyiknek, és mindössze 4,8% aktív tag. Végül, a más önkéntes szervezetre is kimagaslóan sokan mondták, hogy sosem volt tagja: az emberek 92,2%-a válaszolt így.

¹ Az elméleti áttekintés során Utasi Ágnes A közösségi kapcsolatok és a közélet című tanulmányára támaszkodtam (2009).

Hipotézisemben azt fogalmaztam meg, hogy azok az emberek, akik nem tagjai semmilyen civil szervezetnek, vagy nem is voltak soha, azok nagyobb számban fogják azt mondani, hogy az ő szavuk úgysem számít a politikában, hogy a kormányt nem érdekli, amit ő mond, stb.

Nézzük meg először annak a kérdésnek az egész mintában az eloszlását, hogy „az olyan embereknek mint én, nincs beleszólásuk abba, hogy a kormány mit csinál”. A válaszlehetőségeket a recode eljárással összevontam három kategóriába. Az embereknek a 67,5%-a egyetért ezzel az állítással, 18% egyet is ért, meg nem is, 14,5% pedig nem ért egyet.

Kereszt táblában megvizsgálva a fenti kérdést, valamint a politikai párthoz való tartozást szignifikáns kapcsolatot találtam a két változó között. Akik soha nem voltak semmilyen pártnak a tagjai, azoknak a 68,2 %-a ért egyet azzal az állítással, hogy nincs beleszólása, a kormány munkájába. Jelen van azonban az ellentét is: ezen emberek 17,7%-a egyet is ért, meg nem is, 14% pedig nem ért egyet. Ez a kérdés véleményem szerint nem csak azt mutatja, hogy azért gondolják az emberek, hogy nincs beleszólásuk a kormány munkájába, mert nem voltak vagy jelenleg nem párttagok, hanem sokkal inkább a politikából való általános kiábrándultságot is jelezheti.

Nézzük meg ugyanezt a kérdést egy másik csoporthoz tartozás esetén. A szakszervezetekkel kapcsolatban is hasonló eredményeket kapunk: akik soha nem voltak tagjai szakszervezetnek, azoknak az embereknek a 67,3%-a szerint nincs beleszólása a politikába. Ami meglepő az az, hogy akik korábban tagjai voltak valamilyen szakszervezetnek, azoknak az embereknek is a 67%-a mondta ugyanezt. Jelen kérdés vonatkozásában tehát nem bizonyult igaznak az előfeltevésem.

A „Nem hiszem, hogy a kormányt érdekelné, amit a hozzám hasonló emberek gondolnak” állítás esetében közel ugyanaz a válaszok megoszlása, mint amikor azt kérdezték, hogy van-e beleszólásuk az embereknek abba, amit a kormány csinál, ezért most ennek a válasznak a százalékait nem részletezem.

Vizsgáljuk meg szintén ezt a kérdést a különböző csoporttagságokkal összefüggésben. Az egyházi vallási csoportokhoz tartozással kapcsolatban az eredmények nem szignifikánsak, a többitel igen. Eltekintenek itt is a különböző százalékekértékek ismertetésétől, rendre ugyanolyan eredményeket kaptam.

Általánosságban elmondható, hogy azok, akik soha nem voltak semmilyen szervezet tagjai, rendre a legnagyobb arányban azt válaszolják, hogy nincs beleszólásuk a politikába, illetve hogy a kormányt nem érdekli a véleményük. Fontos megjegyezni azonban, hogy az adatokkal óvatosan kell bánni, hiszen hazánkban

rendkívül alacsonynak mondható bármilyen csoporttagság/szervezeti tagság, így a számok félrevehetnek bennünket.

Megvizsgáltam, hogy hogyan alakul a csoportokhoz kötődés „A politikusok vegyék figyelembe az állampolgárok véleményét döntéshozatal előtt” állítás vonatkozásában. Erre a kérdésre az emberek kimagaslóan magas százaléka azt mondta hogy nagyon fontos, így a többi kategóriákban elemezhetetlenül alacsony volt az elemszám.

A kérdőív vizsgálta azt is, hogy az emberek mennyire érzik magukat kompetensnek a politikában. A magyarok 40%-a egyetért azzal az állítással hogy más emberek jobban értenek a politikához, mint saját maguk, míg körülbelül 30% nem.

Mivel a hétfokú skálán mért válaszokat az alacsony elemszám miatt nem lehet értelmezni (a válaszlehetőségek összevonása után sem), illetve ugyancsak problémás a különböző csoporttagságokkal való összevetés az elemszámok miatt, ezért megnéztem, hogy kaphatok-e értékelhető válaszokat akkor, ha a különböző társadalmi szerepvállalásokkal kapcsolatban vizsgálom meg a fenti állítást.

Valószínűsítem, hogy azok az emberek, akik egyetértenek azzal az állítással, hogy a legtöbb ember járatosabb a politikában kisebb arányban, vagy egyáltalán nem vesznek részt különböző társadalmi, politikai szerepvállalásban, sőt valószínűleg nem is akarnak soha. Lássuk először az alapeloszlásokat: itt már szimmetrikusabb válaszokat tapasztalhatunk, mint az előző esetekben. Az emberek 39,8%-a egyetért, járatosabbnak tartja a többi embert a politikába saját magánál, 29,8%-uk adta az is-is választ, 30,4% pedig nem ért egyet a fenti állítással.

Keresztábrában vizsgálva ezt a kérdést a társadalmi szerepvállalásokkal szignifikáns eredményeket kaptunk, igaz nem túl nagy elemszámokkal. A táblából kiolvasható, hogy azok az emberek, akik nem értettek egyet az állítással, a legnagyobb százalékban mondták azt, hogy az elmúlt egy évben részt vettek tiltakozó levél, vagy petíció aláírásában, illetve azt, hogy régebben vállaltak ilyen szerepet. Akik pedig egyetértettek, azok mondták a legtöbben, hogy nem vettek részt semmi ilyesmi, és nem is akarnak.

Azok az emberek pedig, akik nem osztják a véleményt, miszerint mások jobban értenének a politikához mint ők, a többi csoport közül a legnagyobb százalékban mondták, hogy az elmúlt egy évben vagy régebben részt vettek tüntetésen, demonstráción.

Ugyanez mondható el a politikai gyűlésekkel kapcsolatosan is. Ez a csoport képviseltette magát ilyen gyűléseken a legnagyobb százalékban. Továbbá a kapcsolatfelvétel, vagy annak kísérlete politikussal, civil szervezettel is ehhez a csoporthoz köthető.

A különböző politikai, társadalmi szerepvállaláson túl még egy kérdés alkalmas lehet az állampolgárok politizálásra való hajlandóságának a meghatározásában. Szerepelt a kérdőívben az a kérdés, hogy ha az „Országgyűlés elfogad egy olyan törvényt, amit a megkérdezett igazságtalannak tart, akkor milyen valószínű, hogy a megkérdezett egyedül, vagy másokkal összefogva képes lenne ez ellen tenni valamit”. Most is először vessünk egy pillantást az alapeloszlásra: az emberek 13%-a szerint valószínű, hogy tudna ez ellen tenni valamit, a megkérdezettek fele azonban úgy véli, hogy egy ilyen esetben tehetetlen lenne.

A politikában való jártassággal együtt vizsgálva azt találtam, hogy aki szerint a legtöbb ember jártasabb a politikában, mint ő maga, azoknak a 60%-a meg van győződve arról, hogy semmit nem tudna elérni abban az esetben, ha egy törvény életbe lépését kellene megakadályozni. Feltételezem, hogy a franciáknál erre vonatkozólag sokkal kisebb százaléktételeket fogunk kapni.

Megnéztem azt a kérdést is, amely azt vizsgálja, hogy a megkérdezett szerint mennyire valószínű, hogy az Országgyűlés komoly figyelmet szentelne a követeléseknek. A válaszolók 8%-a szerint valószínű ez, míg a 92%-uk szerint ez nem valósulna meg.

A politikai elképzelések képviselése, hangoztatása nem csak hivatalos közegben lehetséges. Lényegében azt mondhatjuk, hogy a polgári magatartás épp az ellenkezőjét jelenti: a polgári mozgalmak kiindulópontjai nagyon sok esetben kávéházak, szalonok, baráti társaságok voltak. Ebből kiindulva érdemes megvizsgálnunk két újabb kérdést: az egyik arra irányul, hogy a megkérdezett milyen gyakran beszélget politikáról barátokkal, rokonokkal, munkatársakkal, a másik pedig arra, hogy a megkérdezett milyen gyakran próbálja barátait, ismerőseit meggyőzni kialakult politikai álláspontjáról.

Fontos kérdések ezek, hiszen az állampolgári tudat már ezen a szinten megnyilvánulhat. Nem csak azt kell politizáláson értenünk, hogy valaki petíciókat ír alá, gyűlésekre, sztrájkokra jár, hanem azt is, ha valaki a mindennapjaiban tanúsít politikai magatartást, a saját környezetére hatni igyekezvén. Sőt tulajdonképpen ez tekinthető az igazi citoayen magatartásnak.

A kialakult politikai vélemény hangoztatása mások meggyőzése céljából a következőképpen fest: az emberek 5,9%-a gyakran próbálja meggyőzni véleményéről barátait ismerőseit, 19,3%-a néha, 25,5%-a ritkán, 49,3%-a pedig soha.

Úgy gondoltam érdemes ezt a változót is keresztátlába tenni a politikai jártaságot vizsgáló kérdéssel. Aki azt vallja, hogy más emberek jobban értenek a politikához, azok 61%-a soha nem próbálja barátait, ismerőseit meggyőzni politikai igazáról. Akik pedig nem fogadják azt el, hogy mások jobban értenek a politikához, azok 12%-a gyakran megpróbálja ismerőseit meggyőzni az igazáról, ha politikai kérdésre terelődik a beszélgetés.

Feltételezésem szerint akik gyakrabban hajlandóak ismerőseiket saját igazukról győzködni, azok az emberek esetleg hajlamosabbak például egy petíció aláírására. Az elemszámok alacsonyága azonban arra int bennünket, hogy óvatosan kezeljük a kérdést.

Annyi megállapítható, hogy akik megpróbálják meggyőzni gyakran, vagy néha barátait, azok nagyobb számban hajlandóak egy petíció aláírására, vagy a múltban írtak is már alá.

A FONTOSABB VIZSGÁLT VÁLTOZÓK ALAPELOSZLÁSAI FRANCIAORSZÁG VONATKOZÁSÁBAN

Akárcsak hazánk esetében, itt is a változók alapeloszlásaiból induljunk ki. Franciaországban sem mondható jelentősnek az emberek politikai pártokba való betagozódottsága, a megkérdezetteknek 87,5%-a soha nem volt tagja semmilyen politikai pártnak.

A szakszervezeti tagságban már kimagasló különbségeket találunk a két ország között: Franciaországban több mint kétszer annyian szakszervezeti tagok, mint nálunk. Érdekes az is, hogy az egyházi szervezethez való tartozásnál hazánkban magasabb az aktív tagok száma. A sport egyesülethez való tartozásban óriási különbség van a két ország között: míg nálunk az embereknek csak a 4,8%-a aktív tag, addig a franciáknál ugyanez a szám 32%. A más önkéntes szervezethez való tartozást is sokkal nagyobb számban jelölték meg, mint hazánk fiai-lányai: a franciák 24,3%-a mondta ezt a válaszlehetőséget.

Nézzük meg Franciaország vonatkozásában is az arról az állításról alkotott véleményeket, hogy az olyan embereknek mint én, nincs beleszólásuk abba amit a kormány csinál. Lényegében a franciák a teljes inverzét jelentik a magyar válaszoknak. A magyaroknak közel 70%-a egyetértett ezzel a kijelentéssel, míg a franciáknak mindössze 8%-a adta ezt a választ.

Megvizsgáltam ezt a kérdést a párttagsággal kapcsolatban, ám nem találtam szignifikáns kapcsolatot. A szakszervezeti tagsággal azonban figyelemreméltó adatokra bukkanhatunk. Korábbi feltételezésem alapján, a különböző csoporttagságok alapján jósolható lesz az is, hogy az emberek mennyire érzik lehetségesnek a politikába, különböző döntésekbe való beleszólást.

A francia adatok alapján azonban kijelenthető, hogy a csoporttagság nincs befolyással erre, ugyanis csoporttagságtól függetlenül az embereknek 80-90%-a nem ért egyet a fenti állítással. Ha a sporttagságra vonatkozó kérdést vizsgáltam meg ebben az összefüggésben, akkor is ugyanezt kaptam.

„A legtöbb ember járatosabb a politikával és a kormánnyal kapcsolatos kérdésekben mint én” állítással a franciák 54%-a nem ért egyet, míg a magyaroknál ugyanez a százalékérték 30% volt. Kíváncsi voltam arra is, hogyan viszonyulnak ezek az emberek a különböző társadalmi szerepvállalásokhoz. Akik nem értenek egyet a fenti állítással, azoknak az embereknek a 40%-a az elmúlt 12 hónapban írt alá valamilyen petíciót. Figyelemre méltó az is, hogy a franciák nem gondolják, hogy csak az szólhat bele a politikába, döntéshozatalba, aki úgy érzi, hogy ért a politikához: akik úgy vélik, hogy náluk a legtöbb ember járatosabb a politikában, azoknak az embereknek majdnem 30%-a szintén írt alá valamilyen tiltakozó levelet.

Hazánkban azt tapasztaltuk, hogy az alapján lehetett csoportosítani a válaszadókat, hogy a fenti kérdéssel kapcsolatban milyen álláspontra helyezkedtek. Nálunk azt láttuk, hogy a többi embert a politikában járatosabbnak ítélték rendelkeztek a legkisebb társadalmi szerepvállalással.

Nézzük meg ezek után azt is, hogy a francia emberek mit gondolnak arról, képesek-e tenni valamit egy rossz intézkedés, törvény ellen. Itt is tapasztalhatóak lényeges eltérések az országok között: a magyarok kb. 20%-a érzi azt, hogy tehetne ez ellen valamint, míg a franciáknak körülbelül a fele.

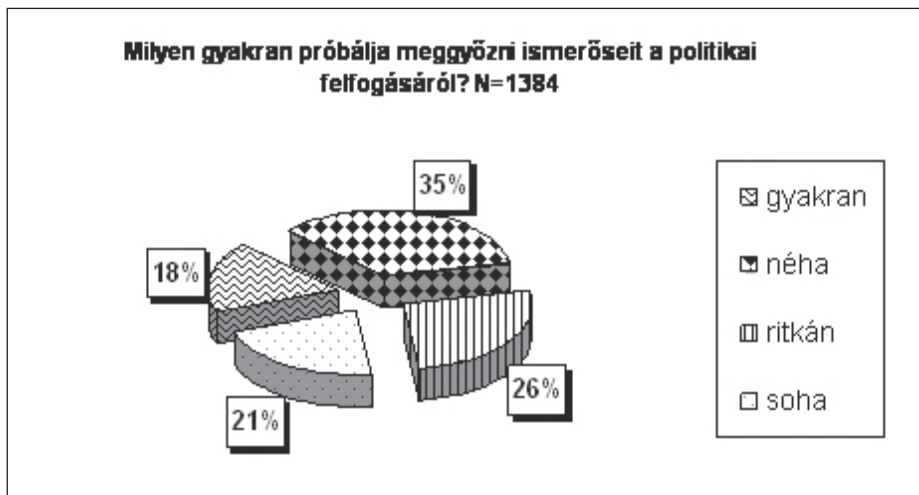
Kíváncsi voltam arra, hogy a szakszervezeti tagság milyen hatással van erre az állításra. Szignifikáns kapcsolatot találtam a két változó között. A szakszervezetek aktív tagjainak a 38,4%-a szerint nagyon valószínű, hogy tudna valamit tenni a negatív döntés ellen, azonban megtalálható egy első látásra kicsit szokatlan adat is: akik soha nem voltak semmilyen tagjai szakszervezetnek, azoknak is a 30%-a úgy vélekedik, hogy elég valószínű, hogy meg tudná változtatni a helyzetet. Mindez véleményem szerint azt is mutatja, hogy a francia emberek nem csak a szakszervezeteken belül képzelik el a politikába való beleszólást.

Vizsgáljuk meg a franciák esetében is, hogy a saját környezetükben mennyire propagálják politikai nézeteiket, mennyire próbálnak meggyőzni másokat, illetve a barátokkal, rokonokkal való összejövetel esetén milyen gyakran politizálnak. Az előbbire lásd az 1. ábrát.

A franciák 14,1%-a mondta, hogy gyakran politizál baráti összejövetelekkor, 48,1% néha, 26,9% ritkán, 10,9% pedig soha. Nézzük meg, akárcsak hazánk esetében, hogy az ezekre a kérdésekre különböző válaszokat adókhöz, milyen társadalmi szerepvállalás párosul. Szignifikáns kapcsolatot találtam a két változó között. Azok az emberek mondták a legnagyobb százalékban, hogy aláírtak valamilyen tiltakozó levelet, petíciót, akik gyakran beszélnek a politikáról, a megkérdezettek fele található itt. Elmondható, hogy minél kevesebbszer beszélgetnek az

emberek barátokkal, ismerősökkel politikáról, annál kevesebben mondták, hogy az elmúlt egy évben aláírtak valamilyen tiltakozó levelet.

1. ábra: Rábeszélési hajlandóság a francia társadalomban



Egy dolgot szeretnék még ezzel kapcsolatban kiemelni: a politikáról való beszélgetés gyakoriságától függetlenül az embereknek körülbelül 40-42% nyilatkozta azt, hogy régebben részt vett már ilyenben. Véleményem szerintem ez jól mutatja a francia társadalom nagyobb aktivitását, hiszen akik soha nem beszélgetnek politikáról, azok az emberek is ezt mondták. Magyarországon azt láttuk ezzel szemben, hogy akik nem beszélgetnek politikai témákról, azok nem is vesznek részt soha semmilyen társadalmi szerepvállalásban

Nem mutatható ki viszont egyértelmű kapcsolat a politikai véleményről való meggyőzés, illetve a demonstráción való részvétel vonatkozásában. Akik azt mondták, hogy csak ritkán próbálnak meggyőzni másokat politikai véleményük helyességéről, ők mondták a legnagyobb százalékban, hogy régebben szerepet vállaltak tüntetéseken (46%).

ÖSSZEFOGLALÁS

Munkámban arra törekedtem, hogy a vizsgált változók egymásra gyakorolt hatását kimutassam. Nem arra voltam kíváncsi jobbra, hogy az egyes kirajzolódó csoportokról mit mondhatunk kor, iskolai végzettség alapján, hanem arra, hogy az egyes csoportra jellemző dolgok hogyan befolyásolják véleményüket és tetteiket más kérdések, beállítódások vonatkozásában.

Láthattuk, hogy lényeges eltérések vannak a két ország civil társadalma között. Míg nálunk szinte senki nem tagja semmilyen egyesületnek, és nem is volt (kivéve a szakszervezet), addig a franciáknak igen nagy százaléka rendelkezik valamilyen csoporttagsággal.

A felállított hipotéziseim csak részben helytállóak, és azok is inkább csak Magyarországra érvényesek. Hazánkra igaz az, hogy akik nem tagjai különböző csoportoknak, azok nagyobb számban zárkóznak el a politikától, politikai szerepvállalástól. Fontos különbség volt a két ország között abban is, hogy mit gondolnak arról, van-e beleszólásuk a politikába. A magyarok szerint nincs, míg a franciák szerint van. A franciáknál fontos kiemelni, hogy nem állja meg az a hipotézisem a helyét, hogy jobbra csak a csoporttagsággal rendelkezők érzik úgy, hogy beleszólhatnak a politikába, hiszen csoporttagságtól függetlenül ezt a választ adták az emberek.

Fontosnak tartom azt is kiemelni, hogy a franciáknál nem jelenet akadályt a politikai aktivitásban az, ha nem érzi magát kompetensnek. Láttuk, hogy azok az emberek is írnak alá különféle petíciókat, akik úgy gondolják mások sokkal jártasabbak az ilyen kérdésekben. Nálunk ez nem mondható el: akik nem érzik kompetensnek magukat, nem vállalkoznak ilyen akciókra.

A francia emberek politikai önállóságát támasztotta alá, továbbá szerintem az is, hogy láttuk, nem csak a szakszervezetben belül gondolják azt, hogy a politikai döntések megváltoztathatóak. További jó példa az is, amikor megnéztük a politikáról való beszélgetés és a petíció aláírás kapcsolatát. A franciáknak körülbelül 40% mondta azt, hogy részt vett petíció aláírásában úgy, hogy közben nem igazán beszélget a politikáról. Hazánkban ezzel szemben azt találtuk, hogy a politikáról nem beszélgetők nem vesznek részt semmilyen polgári akcióban, holott egy petíció témája eltérhet gyökeresen a politikától.

IRODALOM

- Barber, Benjamin R (2004): *Strong Democracy. Participatory Politics for a New Age*. University California Press.
- Beck, Ulrich (2005): *Mi a globalizáció? A globalizmus tévedései – válaszok a globalizációra*. Szeged: Belvedere Meridionale.
- Dahl, Robert A. (1989): *Democracy and its Critics*. New Haven, London: Yale University Press.
- Dahrendorf, Ralf (1990): *Reflections on the Revolution in Europe*. London: Chatto and Windus.

- Giddens, Anthony (1999): *A harmadik út. A szociáldemokrácia megújulása*. Budapest: Agóra Marketing.
- Offe, Claus (1992): Demokratikusan tervezett kapitalizmus? A demokrácia-elmélet szembeállítás a kelet-közép-európai hármass átmenettel. *Szociológiai Szemle* 2 (1): 5-21.
- Putnam, Robert (2002): *Democracy in flux. The evolution of social capital in contemporary society*. Oxford University Press.
- Utasi Ágnes (2002): *A bizalom hálójája. Mikrotársadalmi kapcsolatok és szolidaritás*. Budapest: Új Mandátum.
- Utasi Ágnes (2008): *Éltető kapcsolatok*. Budapest: Új Mandátum.
- Utasi Ágnes (2009): A közösségi kapcsolatok és a közélet. In Felek Gábor (szerk.): *Közösségi relációk*. Szeged: Belvedere Meridionale.